

Ермоленко С. Я.

КУЛЬТУРА МОВИ – МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЧИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВНОГО СТАНДАРТУ?

У статті порушено дискусійні питання про культуру мови як механізм збереження стандарту української літературної мови в сучасних соціально-культурних умовах лібералізації мовних норм, використання в різних видавництвах діаспорного правопису. Традиція функціонування правописних, лексичних, словотвірних, граматичних норм української літературної мови в освіті, культурі матерікової України забезпечує мовну консолідацію суспільства. На прикладі опублікованих листів академіка Юрія Шевельова до письменника Олекси Ізарського проілюстровано неусталеність норм т. зв. діаспорного правопису, зафіксовані висловлення мовознавця про мовну норму.

Ключові слова: культура мови, правопис, мовний стандарт, літературна норма, індивідуальна мовна свідомість.

В статье рассмотрен дискуссионный вопрос о роли культуры речи в сохранении литературного стандарта украинского литературного языка в условиях либерализации языковой нормы. Традиция использования орфографической, лексической, словообразовательной, грамматической норм литературного языка в сфере образования, науки, культуры Украины обеспечивает консолидацию общества. На примере опубликованных писем академика Юрия Шевелёва, адресованных писателю Алексею Изарскому, показана неустойчивость норм т. н. диаспорного правописания, зафиксированы высказывания лингвиста относительно литературной нормы.

Ключевые слова: культура речи, правописание, языковой стандарт, литературная норма, индивидуальное языковое сознание.

Debatable issue of cultural speech role as the preservation of the literary standard of Ukrainian literary language in the context of language norm liberalization is examined in this article.

Language standard developing is a long and complex process. The culture of language takes considerable place in this process, its main purpose – to preserve, cultivate literary language and study the dynamics of the literary norms. In terms of Ukrainian society democratization the issues of choice and evaluation of speech standard are actualized, issues of written and spoken language culture are discussed. Through culture of language, as a mechanism for language standard storing, public opinion on social weight and language prestige is being formed.

The tradition of using orthographic, lexical, word formation, grammatical rules of literary language in spheres of education, science and culture of Ukraine provides a consolidation of the society.

Ukrainian language, as the object of scientific study, is represented by lexicographical, grammatical studies, publication of historical monuments and records, fixation of dialects and notes of spoken language. The vagueness of the concept 'literary standard' in modern language practice is the result of, firstly, an increase in the number of people get into Ukrainian-language communication in different social areas but do not have a long practice of using the literary language as the national language of generally kind; secondly, the constant debate about what lexical, grammatical, orthographic rules of exemplary Ukrainian language should be.

By the example of Academician Yuri Sheveliov's published letters which were addressed to the writer Olexa Izarsky, instability of norms of so called diaspora orthography was shown, linguist's statements as to the literary norm were fixed.

For 50 years orthography in Ukraine has been changing, but the author of letters got accustomed to the practice of graphic design of language that was common in his social and cultural environment, he has used writing as a method dimorphism of stylistic games.

Key words: culture of speech, spelling, literary standard, literary norm, individual linguistic consciousness.

Проблема збереження літературної мови (мовного стандарту] насамперед пов'язана з суспільними функціями мови, а через них – з усіма соціально-політичними, економічними умовами життя соціуму, станом освіти, науки, чинниками розвитку духовної культури, культурними запитами суспільства тощо. Вироблення мовного стандарту – тривалий і складний процес, у якому чільне місце посідає культура мови, мета якої – зберігати, культивувати літературну мову, вивчати динаміку літературної норми. В умовах демократизації українського суспільства актуалізуються питання вибору, оцінки мовного стандарту, дискутуються проблеми культури писемної та усної мови. Адже саме через культуру мови як механізм збереження мовного стандарту формується суспільна думка про соціальну вагу, престижність літературної мови. Відомо, що наприкінці XIX – на початку XX ст. в Україні точилися гострі дискусії про вироблення єдиної літературної норми. Непростим був шлях вироблення правописного кодексу.

В одній із передач циклу «Мить історії» на Українському радіо (перша програма) (вересень 2015) історик Юрій Шаповал, розповідаючи про долю т. зв. Скрипниківського українського правопису, проти-

ставив цей харківський правопис 1928 року сучасній орфографічній нормі, точніше, сучасній правописній практиці. Висновок історика був несподіваний: завдяки тому, що представники західної української діаспори дотримувалися харківського правопису, їм вдалося зберегти українську мову, а в материковій Україні, де діяв «більшовицький» правопис, орієнтований на зближення з російською мовою, мова зазнала зросійщення, суржикізації, тобто питомо українська мова була втрачена. До такого висновку, очевидно, спонукав автора публіцистичний запал його виступу й спрощене пояснення розвитку мови. По-перше, маємо розуміти, що правопис фіксує на письмі особливості української вимови, а не навчає, як треба говорити; по-друге, саме прийняття орфографічного кодексу на початку ХХ ст. не гарантувало уніфікації мовної практики, що можемо простежити на прикладі побутування писемної української мови як на початку ХХ ст. у материковій Україні, так і в ХХ–ХХІ ст. у західній діаспорі.

Упродовж останніх 25 років, в умовах демократизації українського суспільства, коли маємо змогу читати тексти, створені й видані в діаспорі, коли різні видавництва пропонують свої шляхи «українізації» української мови, констатуємо збільшення кількості варіантних написань, не кажучи вже про варіанти вимови. Актуалізуються питання мовної культури, питання культивування того зразка, до якого має прагнути освічений мовець. Оцінюючи стан сучасного мовного стандарту, треба враховувати традицію його понад півстолітнього використання в Україні. Хоч в умовах бездержавності українська мова функціювала в обмеженій соціальній парадигмі, вона виконувала роль і засобу спілкування, і засобу пізнання, і засобу добування нової інформації, і засобу впливу на суспільну свідомість. Через шкільну освіту, різні форми масової інформації утверджувався в суспільстві *літературний стандарт*, українська *літературна, нормована мова*. Сьогодні можна почути твердження, що в Україні не лише немає, а й не було літературного стандарту. Тим часом важко заперечити той факт, що за умов загальної середньої освіти, практики підготовки вчителів, журналістів, за умов видавничої діяльності, коли тисячними накладками виходили словники, художня оригінальна й перекладна література, в Україні формувалася, узвичаювалася той літературно-мовний стандарт, який і сьогодні використовуємо, ведучи дискусії на теми літературної норми. Як об'єкт наукового опрацювання українська мова репрезентована лексикографічними, граматичними дослідженнями, виданням історичних пам'яток, фіксацією діалектів і записами усної літературної мови.

Літературний стандарт української мови ХХ ст., зокрема, репрезентовано в багатотомному виданні «Української енциклопедії», у якому попри ідеологічні догми й нашарування міститься значна кількість наукової, культурно-освітньої інформації. Інша річ, що цей літературний стандарт в умовах демократизації суспільства, його лібералізації зазнає критики – як об'єктивної конструктивної, логічної, зумовленої новими вимогами нормування писемної та усної літературної мови, так і суб'єктивної, яка не враховує особливостей нормування й кодифікації як фактів історії української літературної мови.

Розмитість у сучасній мовній практиці поняття «літературний стандарт» спричинена, по-перше, збільшенням кількості людей, які прилучаються до українськомовного спілкування в різних суспільних сферах, проте не мають тривалої практики використання літературної мови як загальновизнаного різновиду національної мови; по-друге, постійними дискусіями про те, якими мають бути лексичні, граматичні, правописні норми зразкової української мови.

Під час дискусій висловлюють пропозиції переглянути, ревізувати літературну норму, відродивши т. зв. питомі ознаки української мови. Це закономірна реакція суспільної свідомості на довготривале перебування української мови в тіні російської, на пошуки самобутних мовних форм, що засвідчують специфіку, окремішність української мови серед інших слов'янських. А втім, суспільну мовну свідомість формує й регулює комунікативна практика. В нових умовах спілкування виникає багато питань, пов'язаних із удосконаленням мовного стандарту. Багато важить освіта, професія мовців, які оцінюють питомість, природність певної мовної форми – писемної чи усної, знайомство мовців із різними джерелами інформації. Наприклад, мають свій погляд на вимову й адаптацію іншомовних запозичень викладачі іноземних мов або ті мовці, які довго спілкуються іншою мовою, звикають до її звучання і тому не завжди помічають орфоепічні відхилення в своєму мовленні. Лінгвісти мають реагувати на виклики сучасної доби, зокрема, на активне використання іншомовної лексики в нашому спілкуванні, на її пристосування до української орфографічної практики.

В умовах ідеологічного протистояння представники західної діаспори критикували діяльність українських мовознавців материкової України, отримуючи натомість з боку радянських ідеологів оцінку українців як «буржуазних націоналістів». Різниця політичних, соціально-культурних умов життя українців на різних материках спричинялася до відмінностей в усній і писемній мові, виникненні структурних варіантів українського висловлення, які спостерігаємо нині в діаспорному і материковому соціумі. Як в умовах еміграції зберігається рідна мова, відомо з історії життя українців у світі, де вони соціалізуються, адаптуються до іншомовної культури. Цілком природно, що мова представників західної діаспори відрізняється від мови, якою розмовляють у материковій Україні.

Щоб відчувати, як поводить себе літературна норма у використанні української мови в різних життєвих ситуаціях, зокрема в діаспорі й у приватному листуванні, пропонуємо звернути увагу на частину епістолярної спадщини академіка Юрія Шевельова [1].

Щодо листів автор, зокрема, пише: «...безвідповідальний у суті процес говоріння вимагає далеко меншого зусилля й концентрації, ніж писання» [1, с. 44]. А втім, зауважмо, що епістолярій – це особливий жанр «писання», не завжди вибагливий, тому Ю. Шевельов дозволяє собі вільне цитування, емоційні ви-

словлювання на зразок: *Ах, тисячу разів мав рацію Булаховський, коли казав мені (а таки казав): Ежели зайца сильно напугать, то он и спички зажигать научится. А теперь читаю в польській паризькій «Культурі» (журнал, що його раджу Вашій високоосвіченій увазі) статтю «Щось доброго о Советах» – і це правда, якої ми не любимо і замовчуємо, але про це треба говорити і кричати – позитивні риси сов. системи. Прочитайте» [1, с. 32].*

Листи Ю. Шевельова до письменника Олекси Ізарського зафіксували особливості індивідуального стилю лінгвіста, який здобув філологічну освіту в Харкові, де культивувалися наукові традиції О. О. Потебні. Саме Потебня окреслив сутність культури мови, не вживаючи цього вербалізованого поняття: «В організованому суспільстві з серйозним ставленням до літератури складається щодо писемної мови громадська совість, чуття користі, міри і краси, які однаково зв'язують письменника і читача» [2, с. 171–172]. Такі поняття, як *громадська совість, чуття користі, міри і краси*, належать до оцінних характеристик, з якими дослідники, мовці мають справу, коли оцінюють мовну діяльність з погляду культури мови.

Потебно і Шевченка вважав Ю. Шевельов видатними, геніальними українцями, пор.: *Коротко. Історія така, що в грудні має бути сто років від дня смерти (лист 1991 року, березень) Потебні. А його я вважаю після Шевченка за першого нашого чоловіка* [1, с. 268].

Епістолярна спадщина академіка оприявнює його хист літературознавця, літературного критика, знавця живопису, культуролога. А в листах він насамперед цікавий емоційний адресант, дописувач. Майже в кожному листі натрапляємо на цитати з поезій Пушкіна, Маяковського, Шевченка, вдало обіграні фразеологічні вислови української мови.

Листи академіка, на думки якого часто посилаються в Україні, обговорюючи питання реформи українського правопису і загалом питання літературної норми, фіксують звичні для автора листів і незвичні для читачів материкової України графічні норми, наприклад, уживає Ю. Шевельов форму *Європа* в листах, датованих 1952 роком [1, с. 69], а в листах, датованих і 1950, і 1980 роками, фіксуємо написання *Европа* [1, с. 32], пор.: *я б радив їхати до Швеції всім нашим європейцям. Тут видно, що таке задвірки Європи. Це, звичайно, Європа, ніяких інших культурних впливів тут не було* [1, с. 32]; *Європа, щоб ви знали, таки чудесна штука* [1, с. 69]; *студії театру в Європі* [1, с. 234]; *зібрався в гості до своєї милої старушенці Європи Грекоримівни* [1, с. 232].

За п'ятдесятилітній період в Україні змінювався правопис власних назв, але автор листів при звичайній практиці графічного оформлення мови, яка побутувала в його соціальному, культурному оточенні. З деякими написаннями, як видно, автор грається, витворюючи свій епістолярний стиль, пор.: *Гамерика* [1, с. 35], *Америка* [1, с. 23], *люди, свіжо імпортовані до Америки* [1, с. 29]; *На парнасі новин, мені відомих, нема. Щось там друкує Тиктор у Винипезі* [1, с. 46]; *ох, чи діждемося Вашінгтона...* [1, с. 51]; *Одна коротка подорож до Вашінгтону, одна до Торонто* [1, с. 123]; *3 жахом думаю про концентрацію всього того убожества в Торонті* [1, с. 80]; *3 Гарварду я справді тікаю до Колумбії* [1, с. 33]; *після відвідин Парижу* [1, с. 48]; *поїду до Стокгольму* [1, с. 54]; *Чикаго* [1, с. 51]; *їздив на Сіцілію* [1, с. 101]; *«Метаморфози» старого Штравса* [1, с. 182]; *Покрутився я по Корсіці, потім по Рів'єрі, потім по Провансу* [1, с. 175].

Про слабкість конкретної правописної норми – закінчення *а* чи *у* в родовому відмінку для іменників (власних назв) чоловічого роду другої відміни – свідчить як мовна практика в Україні, так і діаспорна мовна практика.

Якщо засвоєння іншомовних слів із звукосполученням (буквосполученням) *ія* для автора листів було нормою (*матеріал, варіації* тощо), то вживання префікса *з/с* перед глухими приголосними не послідовне, пор.: *спрепарувати* [1, с. 125], *зформульовано* [1, с. 118], *зфотографовано* [1, с. 80]. Не уніфіковане й відмінювання у множині іменника *статті: статтей; всім статтів* [1, с. 57].

Епістолярій Ю. Шевельова – джерело для вивчення словесної гри, побудованої на міжмовній інтерференції, на використанні стилістичної функції суржикізмів, перекручених російських та українських слів. Автор грається особливостями нелітературної вимови – і української, і російської, відбиваючи таке нелітературне слововживання на письмі, підкреслюючи словесну гру графічними засобами, наприклад: *Писатель він, конечно, нічого* [1, с. 57]; *Про мій «Нарис» напишіть «замічання»* [1, с. 70]; *спішу відповісти на Ваші вопросні запитання... Во первых строках моего письма сообщая...* [1, с. 256]; *понятний, понімати, сочиненіє* (Там само); *Чи пойнятно?* [1, с. 109]; *А про Жогандо я не осведомлен* [1, с. 116]; *з моїх усомнень* [1, с. 163]. *Драсьте* [1, с. 163]; *Ні одна літера (крім М) не така трудоёмкая для мовознавця, як ця* [1, с. 165]; *на Ваші вопросы отвечаю* [1, с. 165]; *І сидю я над якимсь хвотом (у листах є також – фотографія, фото. – С. Є.) і висиджую якусь спогадину; часу на них іде більше, ніж на самовидювання чи видювання власної пам'яті* [1, с. 174]; *сидю в своєму кабінеті та й псую папір* [1, с. 232]; *Ви питаєте про мої спогадища* [1, с. 233]; *Мерсі за інхвормацію* [1, с. 201]; *що вони робитимуть з тими шедьоврами* [1, с. 229]; *Це, КАНЕШНО, дуже мило супроти дисидентів* [1, с. 233]; *хахлацький нахил до драглистого світобачення й під-вишнею- під-черешнею- горічерева-мріяння* [1, с. 233]; *Моє впутъшесвіе було цілком задовільне* [1, с. 234]; *перечитав своє сочиненіє. Нічого, досить трогательно й повчительно; це все «іскопаєміє» настрої і стани душевні* [1, с. 54]; *додаю свою вимагану фізіомордію* [1, с. 36]; *якщо интересуєтесь, зверніться до нього* [1, с. 54]. Подібних новотворів, прикладів орозмовлення тексту, словесної гри фіксуємо в автора листів чимало, пор.: *робітникують* [1, с. 141]; *Від Вас теж не вимагається ані читати, ані «опініювати»* [1, с. 143], *спортсмени не парадують* [1, с. 179]; *патріотика*, тобто «патріотизм» [1, с. 180]; *сксерксували* [1, с. 145].

Приклади наведеного слововживання підкреслюють приятельські стосунки з адресатом, уносять жартівливу тональність у тексти листів. Серед прикладів увагу привертають авторські оказіональні слова.

А втім, найвиразнішою мовно-когнітивною ознакою листів Ю. Шевельова до письменника О. Ізарського є велика кількість цитат (у лапках, без лапок) із російської, української класики (із зазначенням автора і без його називання), активне й стилістично доречно вживання українських приказок і прислів'їв, іншомовних крилатих висловів, пор.: *І все-таки до тебе лину, мій занашащений і т. д.; і тут-то й пішла писати губернія* [1, с. 48]; *Дурне створіння людина. Чіпляється місця, як...воша кожуха* [1, с. 58]; *І тому лаюся, лаюся і буду лаятися, бо еміграційний «неоклясицизм» у кращому випадку – тільки вияв самозакоханості і еміграційного самолюбівання. Хоч і розумію, що сам такий, і що з того всього навіть псові під хвіст нічого не буде* [1, с. 66]; *Ран на шії в мене нема поки що, але ціла купа дрібних неприємностей, життя мисьця беготня* [1, с. 67]; *...думки скачуть, як блохи* [1, с. 144]; *...пам'ять у мене тепер куряча* [1, с. 154]; *Потерпаю не стільки через горе от ума, як через горе від голови* [1, с. 134]; *Ну, я вже розписався мислю по дереву* [1, с. 178]; *А Луців, нагадую Вам, «птенець гнезда Донцова».* Цей цитат з Пушкіна, того, знаєте, москаля, що розпинав... [1, с. 136]; *А чому треба, – бо ведмідь у лісі здох – я почав писати свої спогади* [1, с. 158]. *...де Пушкін сказав «Черт меня дернул, с умом и талантом, родиться в России»* [1, с. 159]; *Скільки ж Вам сидіти невилізко «на берегах пустынних волн»?* [1, с. 231]; *Боже, як скоро в нас усе чисто летить у Лету. Вибачайте за алітерацію* [1, с. 154]; *Якщо тепер не напишу, знов відкладеться ад календас грекас* [1, с. 155]; *...не виходить мені писати до Вас листи кожного дня, навіть кожного Божого (бо бувають дні і чортові, а бувають такі, що ні Богу свічка, ні чортові кочерга). Бо долають мене й нокавтують справи* [1, с. 166]; *Смотрич дуже мене любив, поки я був редактором. Потім, – і поли врзав* [1, с. 167]; *...мають право існувати й інші мемуари, але ж... знову все з початку, або, як каже народна мудрість, знов за рибу гроші...; Ви питаєте про Фізера. Довго казати, мало слухати* [1, с. 171]; *Одне слово – варіяції на тему «Минулися мої ходи через переходи, минулися мої лази через перелазы»* [1, с. 196]; *Ви ж зовсім не театрал, і Вам це потрібне, як возові п'яте колесо* [1, с. 235]; *Не сидить над щоденниками, як Буріданів осел* [1, с. 236]; *Великих слів велика сила* [1, с. 240]; *хоч теши йому кіл на голові* [1, с. 258]; *«Не оставлю й малою сліду на землі».* Довши пам'ять була в аристократичних родів. Але знищили аристократію, знищили й пам'ять [1, с. 308].

Різноманітне за змістом і джерелами цитування свідчить, що мовна особистість Ю. Шереха формувалася в материковій Україні на засадах здобування освіти російською, українською мовами, вивчення класичних, іноземних мов. Мовні дискусії 20–30-х років ХХ ст. знайшли відгомін в особистих листах Ю. Шевельова. Наприклад, натрапляємо на міркування автора про такий культуромовний та історико-культурний феномен, як уживання форми по батькові: *...кожне покоління любить свого Олеса, – але я ніколи не прошу йому, що оголосив нещадну війну вживанню по батькові, – а то тільки тому, що його – Филімонович. Оце вийшов у пани – стара наша традиційна риса, звідси починається гнучкошиєнківщина або ж вона навиворіт. Петров був не дурень: він його завжди поза очі звав Филімонович. Бачите, ми знов повертаємося до проблеми «по батькові» і, висловлюючися народницьким стилем, безбатченків. Почали Володимировичем, кінчили Филімоновичем* [1, с. 67].

Крім загального історико-культурного контексту, який завжди наявний у змісті культуромовних рекомендацій, автор не цурається оцінок конкретного наголошування слова, кваліфікації словосполучення з погляду дотримання літературної норми української мови, наприклад: *Якщо в Полтаві кажуть донька, так це кінець світу. Або потверджує теорію, що ця околиця заселялася вихідцями з Поділля* [1, с. 106]; *Чому Літо на озері, а не над озером? Це ж совєтсько-російська синтакса* [1, с. 109].

Мовознавець звертає увагу на відмінності в практиці слововживання, вимови, як-от у випадках: *на свої іменини чи то пак народини* [1, с. 83]; *А тоді почнеться історія вроді Вашої Полтави. Під оним містом українцям ніколи не щастило* [1, с. 101]; *...я маю ще одну позитивну статтю (чи рецензію) на Польшу* [1, с. 113].

У приватних листах Ю. Шевельова помічаємо вільне поводження з правописною, лексичною нормою літературної мови. І таку практику використовує автор не тому, що хоче заперечити мовну норму. Тільки на тлі усталеної мовної норми досягає ефекту мовна гра, стилістично забарвлюється весь текст. Якщо такого тла, такої основи немає, ефекту мовної гри не досягають, як, скажімо, буває, коли журналісти вдаються до буквального, фотографічного відтворення просторічної мовної практики.

Своє ставлення до дискусії про діаспорний і радянський правописи мовознавець висловив у листі від 4 липня 1986 року: *«Книжка поезій Стуса перебуває в ніде. Світлична хоче радянського правопису, а Марко Маївський з видавництва еміграційного, й вони торгуються за кожне слово й літеру. Це триває вже понад рік і може тривати ще десять».* І справді, замість того, щоб дбати про творення нових цікавих текстів, які б розширювали інтелектуальні й емоційні можливості української літератури, недержавні видавництва запроваджують різні правописи. Така практика не сприяє автоматичному засвоєнню літературної норми й нівелює саме поняття мовного стандарту.

До будь-яких орфографічних інновацій маємо підходити виважено, пам'ятаючи, що завдання лінгвістів – «не приписувати норми сучасній літературній мові, а встановлювати їх, виходячи з її конкретного функціонування протягом останніх півторасторіччя, а надто найостаннішого п'ятдесятиліття» [3]. Таку думку висловлював Ю. Шевельов у 50-х роках минулого століття, коли в материковій Україні мовознавці активно працювали над утвердженням мовного стандарту, створюючи словники, граматики,

розвиваючи дослідження з культури мови. Звичайно, літературна норма не залишається незмінною, про що можемо судити із сучасних культуромовних рекомендацій, оцінок. Під впливом соціально-культурних умов, з розширенням міжкультурних зв'язків у глобалізаційному світі змінюється мовна свідомість громадян України; вони відчують динамічні процеси в житті своєї мови й самі стають активними творцями нових мовних засобів. Наприклад, в інтерактиві на Українському радіо 11 вересня 2015 р. о 10-й годині ранку, коли слухачі передачі активно спілкувалися із журналістом і гостем студії, народився оказіональний ситуативний новотвір *радіоактивні слухачі*. Ситуація спілкування з радіожурналістом, активність слухачів спричинилася до активного словотворення мовців. Якщо не враховувати ситуації спілкування, значення наведеного словотвору можна зрозуміти по-різному, тобто творення слів, будова висловлень безпосередньо пов'язані з умовами, ситуацією спілкування. Тому й оцінювати доречність, недоречність якогось мовно-виражального засобу, його культуромовний статус треба з урахуванням ситуації спілкування. Наведемо ще один приклад. Зберігаючи стандарт української літературної мови, лінгвісти застерігають: українській літературній мові не властиві дієприкметники на *-виший*. Тим часом на центральній вулиці Києва читаємо велику рекламу з візуальною частиною «Оркестр, підкоривший світ». Причини появи такої реклами – низький рівень і мовної освіти, і культури мови. Але є провина й лінгвістів. Вони пропонують замінювати подібні дієприкметники зворотами із *що*, пор.: «Оркестр, що підкорив світ». Але не завжди переклад слова словом є оптимальним, естетичним. Чи не краще було б використати рекламу в такій мовній формі: *Цей оркестр підкорив світ?!*

Тобто меж удосконалення літературної мови немає. Зберігаючи мовний стандарт, мовці шукають нових засобів логічного й емоційного висловлення для найточнішого відтворення думки. У таких пошуках орієнтиром для освічених людей має бути освячена традиціями освіти, культури, відшліфована унормована українська літературна мова.

Література:

1. Листи Юрія Шевельова до Олексія Ізарського / автор перед. слова й упор. М. Степаненко. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2014. – 388 с.
2. Потебня О. О. Естетика і поетика слова / О. О. Потебня. – К. : Мистецтво, 1985. – 320 с.
3. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Юрій Шерех. – Мюнхен : Молоде життя, 1951. – 402 с.